

hom diu *ben ombrat* de 'l'animal que té el pèl bonic i les ombres fines, bon aspecte' (*AlcM*); JRuyra va usar «restar *aombrat*» en el sentit de «restar atònic, esbalaït d'estupefacció» (*Pinya de Rosa*, p. 162), i sembla ser l'adj. mall. *nombrat* 'baldar', 'mancat de moviment' 5 una extensió d'aquesta acceptió en la construcció *be(n) ombrat*.¹³ JCoromines va sentir *assombrat* m. 'indret ombradís' a Castellterçol, Vallès, 1935 («en el Pla dels Raurets hi fa un *asumbrat*»), la s del qual potser no sigui deguda al mot castellà.¹⁴ 10

Són derivats d'*aombrar*: *aombrador* (ant.) 'barraca per a redossar-hi' [*Cròn.* de Marsili, 2.ª meitat segle XIV]; *aombratge*, *aombrós* (supra). *Desombrar*, usat un cop per Ausiàs March en el sentit de 'privar': «Als hòmens morts d'actes bons no *desombren*, / car 15 dels absents no-ls cal haver enveja» (xxvi, 25);¹⁵ el verb reapareix en Lab. 1840: *desombrar* «llevar la aombra» i un cop més *deshombrar* (s. v.) «llevar lo nom o lo ser»: no és gens segur si Labèrnia els donava d'ús actual del seu temps o a base del text d'Ausiàs 20 March o d'algun altre escrit o d'una font castellana. En tot cas, JRuyra, havent arribat a la conclusió que Labèrnia devia conèixer-lo com a mot català el va usar en el seu poema *El país del pler* en el sentit de 'llevar fins i tot l'ombra d'alguna cosa, destruir-la, des- 25 figurar-la':¹⁶ «D'aquesta muntanya / estant, veig --- / palau de cristall. / --- / Ai, del que se'n fia / i el pren per mansió! / Allà troba una ombra / de pler un instant, / i un mal, que el *desombra*, / se'n va apode- 30 rant» (O. C., p. 970a).

CULTISMES: *Umbracle*, *umbràtic*, *umbella*, pres del llatí *umbella* 'ombreta', *umbellar*, *umbellula*.

CRP.: *Umbellifer*, *umbelliflora*. *Penombra* [*penum-*, Lab. 1888; exs. en ÈVilanova, JCarner etc.], de *paene* 35 *umbrā* 'quasi ombrat'; *penombrós*.

¹ Potser sigui un cas de grafia llatinitzant en aquest text traduït del llatí, però hi apareix també *undes* per *ondes* (P103v1, 72v1), i *intes* per *ontes* (P85r2), *aunta* (P175r1), i per tant pot tenir una altra explicació. És sabut que la *o* del català es va tancar 40 en el rossellonès, fet que sembla general ja en el S. xv, així és possible que durant l'època que es van escriure les *VidesR* la *o* devia sonar ja molt tancada, ço que causaria un tancament en *u* en certs contextos fonètics; notem que en els tres exemples que tenim aquí la *o* es troba davant una nasal seguida d'altra consonant. Crida l'atenció també el fet que en tots tres casos es tracta d'un substantiu femení, i això fa pensar si al capdavant no hi tinguem el reflex d'una pronúncia en combinació amb 50 l'article (*la umbra*, *una umbra*); la forma *aunta* de 175r1 afavoriria aquesta interpretació (però, veg. ONTA, n. 1). Altrament, *umbra* figura en una sèrie d'altres textos: *DAG*, en cita un exemple d'un text intitulat *Suma de Col·lacions* (ms. S. xv), i nosaltres 55 hem citat «les ombres» d'un text del S. xiv; *AlcM* en cita dos exemples (s. v. *umbra*) de Llull i Eiximenis. Alguns d'aquests casos poden ser grafia llatinitzant, però la relativa freqüència del fenomen suggereix que una forma *umbra* es donava en algun 60

context fonètic. D'altra banda, notem que es dona un cas oposat, *ombra* pronunciada amb *o* oberta en certes zones: Arques (*BDLC* vi, 51) reporta una pronúncia *ómbra* a les Borges d'Urgell, i *ombrè* es diu a les localitats occidentals de Balaguer, Pla d'Urgell, Organyà i Sort. El pas de la *o* a *ø* s'ha produït en un bon nombre de mots (*hora*, *vora*, *nom*, *flor*, *roig* etc., veg. JCoromines, *LleuresC*, 189-191), però la zona d'aquest canvi no s'estén a les localitats mencionades; és possible, doncs, que la *a* sigui deguda a una espècie de metafonía causada per la vocal oberta final *-a*, en els llocs on la *-a* final té aquest valor; a les Borges, poble entremig de la zona occidental i oriental, seria deguda a una influència d'altres pobles veïns. — ² En la versió revisada per JCoromines del ms. del seu pare es llegeix «Aquesta és ara la millor ocasió de jugar-los-en una als vells» (Terenci, *Comèdies* III, Barcelona 1958, pàgina 76). — ³ Però en els següents pobles pallaresos JCoromines té anotat *ombra* amb *o*: Farrera, Tor i Tavascan (1933, 1934); interessa la forma *brempa* 'ombra', recollida a l'arag. de Bielsa. — ⁴ Sembla haver-hi hagut, però, un flux i reflux en la fortuna d'aquestes formes. JCoromines comentant-ho diu que durant la seva adolescència, cap als anys vint, *sombra* era més usada i *ombra* es considerava de to popular o rústic, emprat més aviat en els barris menys benestants, però als anys trenta *ombra* fa un retorn fort i *sombra* es redueix a la categoria de to popular de gent influïda per ambients bilingües. — ⁵ Va sentir la frase, «Hi ha *ombra*» a El Boixar (1961), i «estic a l'*ombra*» a una nena a la Pobla de Vallbona, a 19 kms. NO. de València. — ⁶ Va pendre'n nota a Benimantell (Vall de Guad., 1963); MGadea, *Terra del Xè*, duu: «No és estrany que a la vellea / canvie el mateix diable; / puix al vore's sense *ombra*, / quansevol s'arriba a un abre» (Apèndix, p. 147). — ⁷ *DTO*, no l'inclou fins a l'ed. de 1757; Lacav. 1696 només com a terme de pintura al costat d'*ombra* (ex. supra), igualment *DFgra*. (1840); Lab. 1840 inclou les dues formes, considerant normal i bàsic *sombra*, mentre per a Escrig la forma usual és *ombra*. — ⁸ Notem que *Ombratiu* apareix com a nom d'una masia i d'un riuet a Louvie-Juzon (baix Ossau), que en altres documents de c. 1775 s'escriu *Lombradiu* (PRayn., *Dict. Top. B.-Pyr.*). — ⁹ Hi ha, a més, *l'Ombria*, nom d'un despoblat del municipi de Tavernes de Valldigna, antic lloc de moriscs; *el Puntal de l'Ombriu* a la part oriental de la Serra d'Espadà. — ¹⁰ És dubtosa la grafia amb *-ss-* que dona d'aquest mot *DAG*, a Vall de Ribes, i *AlcM* citant un exemple de R. Casellas. JCoromines em diu que ha sentit *fəzómbrə* a d'altres llocs encara, enlloc *fəzómbrə* i creu que aquella *-ss-* és deguda a correctors d'impremta ignorants. — ¹¹ En aquest passatge *lud luent* és una errada del copista per *muu luent* que figura un poc després. — ¹² És intrigant, amb aquest motiu, la forma *assombra* que duu JM March, segons l'ed. Griera (1371) rimant amb mots com *ombra*, *escombra*, *nombra*